

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

Open Access, Peer Reviewed Journal

Scientific Journal

www.innoworld.net

+998 33 0178868

**INNOVATIVE
WORLD**

**ORIENTAL JOURNAL OF
ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH**

**Volume 3, Issue 1
2025**

Journal has been listed in different indexings

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

The official website of the journal:

www.innoworld.net

Andijon-2025

FRAZELOGIK JIHATDAN BAXT KONSEPTINING INGLIZ VA O'ZBEK
TILLARIDA ISHLATILISHI

Ashurova Maftuna Asqar qizi
Qarshi davlat universiteti, Lingvistika kafedrası
tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbek va Ingliz tillarida "baxt" tushunchasining frazeologik jihatidan tahlilini taklif etadi. Baxt tushunchasi universal bo'lishiga qaramay, uning til va madaniyatdagi ifodasi turlicha bo'ladi. Maqola, frazeologik birliklar orqali baxtning qanday aks ettirilishi va qanday til vositalaridan foydalanilishini tahlil qiladi. O'zbek va ingliz tillaridagi baxtni ifodalovchi frazeologik birikmalarni solishtirgan holda, bu tushunchaning ikki madaniyattagi farqlarini va o'xshashliklarini ko'rib chiqadi. Baxtni ifodalovchi frazeologizmlar, shuningdek, xalqning baxtga bo'lgan qarashlarini aks ettirib, til orqali madaniyatlarning qanday farq qilishi mumkinligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot frazeologik birliklar va tilshunoslik nuqtai nazaridan baxt tushunchasining tahlilini kengaytiradi.

Kalit so'zlar: frazeologizm, frazeologik birliklar, o'zbek tili, ingliz tili, lingvistik tahlil, madaniyatshunoslik, til va madaniyat, baxtni ifodalash tillar aro taqqoslash

Аннотация: В данной статье предлагается фразеологический анализ концепта «счастье» в узбекском и английском языках. Хотя концепция счастья универсальна, ее выражение в языке и культуре различается. В статье анализируется, как счастье отражается через фразеологизмы и какие языковые средства при этом используются. Путем сравнения фразеологических сочетаний счастья в узбекском и английском языках рассматриваются различия и сходства этого понятия в двух культурах. Фразеологизмы, выражающие счастье, также отражают взгляды людей на счастье и показывают, как культуры могут различаться через язык. Данное исследование расширяет анализ понятия счастья с точки зрения фразеологизмов и лингвистики.

Ключевые слова: фразеологизм, фразеологизмы, узбекский язык, английский язык, лингвистический анализ, культурология, язык и культура, выражение счастья, языковое сравнение

Annotation: This article offers a phraseological analysis of the concept of "happiness" in Uzbek and English languages. Although the concept of happiness is universal, its expression in language and culture varies. The article analyzes how happiness is reflected through phraseological units and what language tools are used. By comparing the phraseological combinations of happiness in Uzbek and English languages, it examines the differences and similarities of this concept in the two cultures. Phraseologisms expressing happiness also reflect people's views on happiness and show how cultures can

differ through language. This study expands the analysis of the concept of happiness from the point of view of phraseological units and linguistics.

Key words: phraseologism, phraseological units, Uzbek language, English language, linguistic analysis, cultural studies, language and culture, expression of happiness, language comparison

KIRISH: Til har qanday xalqning ma'naviy boyligi, madaniy merosi va milliy ongining ajralmas qismidir. Undagi turli ifodalar, jumladan, frazeologik birliklar nafaqat til, balki xalqning dunyoqarashi, madaniyati va qadriyatlari haqida ham chuqur tasavvur beradi. Frazeologik birliklar ko'pincha milliy madaniy o'ziga xoslikni aks ettiradi, ular orqali xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlarini hamda kundalik hayot falsafasi ifodalanadi. Shu jihatdan frazeologizmlarning o'rganilishi milliy-madaniy qarashlar va til xususiyatlarini tadqiq qilish uchun muhim manba hisoblanadi.

"Baxt" konsepti ham ingliz, ham o'zbek tillarida keng qo'llaniladigan va chuqur madaniy ahamiyatga ega bo'lgan muhim semantik birlikdir. Har ikki tilda bu tushuncha turli xil frazeologizmlar vositasida ifodalanadi va bu frazeologik birliklar xalqning baxtga bo'lgan munosabatini, ijtimoiy qadriyatlarini va madaniy qarashlarini ochib beradi. Baxt tushunchasi qaysidir madaniyatda hayotiy muvaffaqiyat va boylik bilan bog'liq bo'lsa, boshqa madaniyatlarda ichki osoyishtalik yoki oilaviy farovonlik tushunchasi bilan chambarchas bog'langan bo'lishi mumkin.

O'zbek va ingliz tillarida baxt konseptining frazeologik jihatdan tadqiqi til va madaniyatlarning qiyosiy tahlilini amalga oshirishda katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot nafaqat frazeologik birliklarning tuzilishi va semantik xususiyatlarini ochib berishga, balki baxt tushunchasining har ikki tildagi milliy madaniy xususiyatlarini yoritishga ham xizmat qiladi.

ASOSIY QISM: Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, globallashuv jarayonida turli tillar va madaniyatlarning o'zaro ta'siri kuchayib borayotgan bir paytda milliy madaniyatning ifodaviy vositalarini, jumladan, frazeologizmlar orqali tadqiq etish tilshunoslikda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu boisdan, ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillarida baxt konsepti bilan bog'liq frazeologik birliklar tahlil qilinadi, ularning leksik-semantik xususiyatlari o'rganiladi va madaniy aspektlari yoritiladi.

Shuni ta'kidlash joizki, frazeologik birliklar faqat lingvistik tadqiqotlarning emas, balki psixologik, sotsiologik va madaniy izlanishlarning ham muhim obyekti hisoblanadi. Chunki ular xalqning ma'naviy-mafkuraviy olamini, dunyoni qanday tasavvur qilishini, qadriyatlar tizimini hamda hayotiy tushunchalarga bo'lgan yondashuvini aks ettiradi. Baxt konsepti esa inson hayotidagi eng muhim tushunchalardan biri bo'lib, turli madaniy kontekstlarda o'ziga xos talqinlarga ega.

Masalan, o'zbek tilida baxt ko'pincha oilaviy farovonlik, sog'lik, qadr-qimmat va mehr-oqibat bilan bog'liq bo'lsa, ingliz madaniyatida ba'zan shaxsiy erkinlik, professional muvaffaqiyat va moliyaviy barqarorlik bilan

ko'proq assotsiatsiyalanadi. Bu madaniy farqlar tilning frazeologik tizimida ham yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, o'zbek tilida "baxt qushi boshiga qo'nmoq" kabi iboralar ishlatilsa, ingliz tilida "to be on cloud nine" kabi frazeologizmlar mavjud.

Bu kabi iboralar quvonch va shodlikning yorqin holatlarini ifodalaydi. Bu iboralar nafaqat baxt tuyg'usini bildiradi, balki kundalik suhbatga quvonch hissini ham qo'shadi. Metaforalar tildagi emotsional-ekspressivlikni kuchaytiruvchi vositalar bo'lib, murakkab his-tuyg'ularni yorqin tasvirlar orqali yetkazishga imkon beradi. O'zbek tilida ham shunga o'xshash his-tuyg'ular "boshi ko'kka yetdi", "do'ppisini osmonga otdi" kabi idiomatik iboralar orqali ifodalanadi. Bu iboralar insonlarning baxtdan porlayotganini aks ettiradi, quvonch va minnatdorchilik lahzalarini qadrlash muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu lingvistik birliklar o'zbek dunyoqarashi haqida tushuncha beradi, baxt, osoyishtalik va quvonch bilan to'la hayotga bo'lgan chuqur istakni ochib beradi. Baxt tushunchasini ingliz va o'zbek tillarida ifodalashda metafora va ramziylik kuchli rol o'ynaydi. Ingliz tilida «in seventh heaven» yoki «on top of the world» kabi iboralar iliqlik, yorqinlik va ijobiylik tuyg'ularini uyg'otish uchun metaforadan foydalanadi. Ushbu metaforalar baxtning o'zgaruvchan kuchini ta'kidlab, hayotimizni quvonch va nur bilan yoritadi. O'zbek tilida shunga o'xshash his-tuyg'ular "baxt dengizida suzish" yoki «baxtdan sarmast» kabi metaforik iboralar orqali ifodalanadi. Baxtning ifodasi tillar va madaniyatlarda turlicha bo'lishi mumkin bo'lsa-da, ba'zi mavzular va motivlar universal bo'lib qolmoqda. Ingliz va o'zbek tillarida baxt ifodalari ko'pincha sevgi, do'stlik va oilaviy hotirjamlik mavzularida aylanadi. Yaqinlaringiz bilan vaqt o'tkazish quvonchi bo'ladimi yoki o'z maqsadlariga erishishdan qoniqish bo'ladimi, baxt-bu lingvistik va madaniy chegaralardan oshib ketadigan umuminsoniy tajriba. Ingliz tili frazeologik birliklarning butun guruhini "baxtli vaqt, hayotdagi baxtli vaqt" umumiy ma'nosiga ega bo'lib, har bir alohida frazeologik birlikda ko'rsatilgan, baxtli kun, baxtli ikki hafta, baxtli daqiqa, baxtli vaqtni bildiradi: day out –eng yaxshi kun (hayotdagi); g'alaba kuni halkyon kunlari -sokin, osoyishta kunlar, baxtli vaqt [halcyon -qirollik; bu. qadimiy rivoyatga ko'ra, qirol baliqchi qishki kun to'xtashi paytida dengizda suzib yurgan uyada jo'jalarini chiqargan va o'sha paytda dengiz taxminan ikki hafta davomida butunlay tinch edi]; a high spot – baxtli daqiqa, ajoyib voqea; red-letter day (qizil harflar bilan belgilangan kun)-tantanali, quvonchli, baxtli, unutilmas kun [asl. kalendarda qizil rang bilan belgilangan davlat bayrami]; sweet seventeen –baxtli qiz vaqti (o'n etti yosh).

Ushbu maqolada ana shunday frazeologik birliklarning qiyosiy tahliliga e'tibor qaratiladi. Tadqiqot davomida baxt tushunchasining ikki tildagi frazeologik birliklar orqali qanday namoyon bo'lishi, ularning shakllanishiga ta'sir qiluvchi madaniy va ijtimoiy omillar aniqlanadi. Bu esa ikki tilda mavjud o'xshashlik va farqlarni yoritishga xizmat qiladi. Baxt, madaniyatlar va tillardan ustun bo'lgan qiyin, ammo qadrlil tuyg'u, turli xil lingvistik

landshaftlarda turli shakllarda o'z ifodasini topadi. Belgilangan ma'nolarga ega so'zlar va iboralardan tashkil topgan ushbu birliklar jamiyatning qadriyatlarini, e'tiqodlari va ustuvorliklari to'g'risida tushuncha beradi. Til jamiyatning qadriyatlarini va ustuvorliklarini aks ettiruvchi oyna bo'lib xizmat qiladi. Frazologik birliklar yoki idiomatik iboralar madaniy tushunchaning boy manbaidir. Masalan, ingliz tilida «on cloud nine» yoki «walking on sunshine» kabi iboralar insonning baxtdan porlayotgan holatlari yoki yorqin hayot tajribalari bilan bog'liqligini yorqin aks ettiradi. Ko'pgina frazeologik birliklarda baxtning mohiyatini yetkazish uchun metafora va yorqin tasvirlar qo'llaniladi. Baxt bilan bog'liq frazeologik birliklar ko'pincha farovonlik atrofidagi ijtimoiy tuzilmalar va umidlarni aks ettiradi. Baxt, hamma tomonidan orzu qilinadigan holat, ingliz tilida turli yo'llar bilan o'z ifodasini topadi. Ushbu lingvistik landshaftning maftunkor jihatlaridan biri bu baxtning mohiyatini yorqin qamrab oladigan frazeologik birliklarning ko'pligi, rang-barang idiomatik iboralarning mavjudligidir. Baxt haqida gap ketganda, bu evfemizmlar ko'pincha tilga olinadi.

XULOSA: Tadqiqot natijalari o'zbek va ingliz tillarining frazeologik tizimi haqida yangi bilimlar berish bilan birga, ikki xalqning madaniy qadriyatlarini, dunyoqarashi va ma'naviy qarashlarini chuqurroq anglashga yordam beradi. Shu bilan birga, ushbu maqola lingvistik qiyosiy tadqiqotlar, tarjima nazariyasi hamda madaniyatlararo kommunikatsiya bo'yicha izlanishlarga hissa qo'shishi kutiladi. ingliz va o'zbek tillarida baxt ifodasi insonning his-tuyg'ulari va kechinmalari haqida ajoyib tasavvur beradi. Iboralar, madaniy tushunchalar, metafora va ramziylik orqali biz baxtning mohiyatini barcha murakkabligi bilan qamrab olamiz. Tillar va madaniyatlararo baxtga intilish abadiy va universal izlanish bo'lib qoladi va bizni quvonch, mamnunlik va qoniqish bilan to'la hayotga bo'lgan umumiy istagimizda birlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Apresyan, J. D. (1995).** *Meaning and its Representation in Language.* *Linguistic Review*, 12(3), 237-252.
2. **Lakoff, G., & Johnson, M. (1980).** *Metaphors We Live By.* University of Chicago Press.
3. **Baker, M. (1992).** *In Other Words: A Coursebook on Translation.* Routledge.
4. **Granger, S. (2001).** *Fuzzy Logic and Phraseology: A Review of the Literature.* *Journal of Linguistics*, 34(1), 99-115.
5. **Kövecses, Z. (2000).** *Metaphor and Emotion: Language, Culture, and Body in Human Feeling.* Cambridge University Press.
6. **Gumperz, J. J., & Hymes, D. (1972).** *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication.* Holt, Rinehart and Winston.
7. **Whorf, B. L. (1956).** *Language, Thought, and Reality.* MIT Press.